

SZEKFÜ ANDRÁS: ÍGY FILMEZTÜNK 2

Kósa kése

KELECSÉNYI LÁSZLÓ

A DOLGOK CSAK MÁSODJÁRA VANNAK MEG IGAZÁN – VALLJA OTTLIK GÉZA. SZEKFÜ ANDRÁS FILMES INTERJÚKÖTETE IS IGAZOLJA EZT.

Van más(od)ik. Igazán? Minek még egy? Mert mindent tudni akarunk a magyar filmgyártás titkairól. Hogy volt? Visszatapsolnánk az aranykort, amikor azok a mai napság remeknek ható művek születtek. Pedig micsoda zúrók és zavarok közepette! Lássuk csak.

Székfű András interjúkötete egykori és mai beszélgetéseket tartalmaz, melyeket a szerző rendezőkkel, operatőrökkel és más hivatású „filmekkel” folytatott hosszú évek során. Hiányjegyzéket készíteni – kik maradtak ki a két kötetből – nem érdemes. Hírlik, van harmadik, és a megalapozott kíváncsiságú kérdező készítené akár egy negyediket is. Úgyhogy: reszketetek riportalanyok, felettetés lehetséges, mielőtt továbbmennék a magyar filmtörténet tantárgyból.

Ma már regényesnek ható sztorik töltik meg a keményfedelű kötet oldalait,

ám nem követtem a regényolvasás elejétől a végéig illendő szabályát, összevissza lapozgattam és ismerkedtem a beszélgetésekkel, mint a rossz kisgyerek, aki előbb eszi meg az édességet, és utána fordítja maga elé a nem-szerette főzeléket. Ajánlom a kedves további olvasóknak is ezt a módszert; úgyis elolvassák végül betűről-betűre még a szellemes megfogalmazású kislexikont is. Ez a szöveghalmaz úgy hat, mint egy krimi. Csak éppen nem tudunk rájönni, ki a gyilkos. Egyáltalán: van itt bűnös, kérem, vagy mindenki ártatlan?

A megnyilatkozások centrumában e kötet esetében a hatvanas évek állnak. Abból az évtizedből lehet megérteni és megértetni későbbi, kevésbé jó hírű filmtörténeti korszakok eseményeit is. Hogy egy példát idézzek, Gazdag Gyula *Bástyasétány '74* című kesernyés humorú röpdolgozatának évtizedes dobozba zárása bizony-bizony a szellemileg lefejezett cseh új hullám utórezgése, a frissiben kinevezett filmfőigazgató nem tűrhette, hogy az efféle láttelep netán valamilyen tömeghatást fejthessen ki a '68-at elbukó, rosszkedvű hazai értelmiség körében.

Székfű nagyon tud kérdezni, és nem ártallja, ha kell, sarokba szorítani alanyait. Persze nem azok skalpja kell neki, akiket beszélget, hanem a koré, amelyik folyton-folyvást visszazsorzítani igyekezett nemcsak a nehezen megfogható igazságot, hanem a közvetlenül megragadható valóságot is. Nem hogy ki egyetlen kényes kérdést sem, körbejárja azt a filmes világot, melyet sajnos már egyre kevesebben ismerhetnek ilyen alaposággal. Nem is kör ez, hanem inkább ellipszis, melynek uge, a geometria szerint, két középpontja van. Az interjúknak is mintha

kettő lenne, a kérdező és a válaszoló élményei a megszűnt, ám megőrzött időről. Az elliptikus középpontok a kérdezett alkotók, az idézett korok tekintetében is visszaköszönnék. Ha ennek a második kötetnek a centrumát, azaz a centrumait kellene megjelölni, talán elegendő lenne két film címét bedobni a róla szóló beszélgetésekbe. Két permanensen zajló, s a végére már talán soha nem jutó vitáét. A két mű egy méltán világhírű történelmi játékfilm (mert már az) és egy alig vetített filmdokumentum. Naná, hogy mindkettő be lett tiltva a maga idejében!

Tízezer nap és A határozat. Kósa Ferenc halhatatlan remeke valamint az Ember Judit – Gazdag Gyula szerzőpáros szinte láthatatlan közéleti dokuja. Kósa filmjének sorsa körüli hercehurca, a készülése, elfogadása (mármint el nem fogadása) és utóélete krónikája kitűnően jellemzi a hatvanas évek filmvilágát. Három interjúalannyal folytatott beszélgetésben is főszereplő ez a már teljes mértékben kanonizálódott alkotás: Kósa, Nemeskürty, Herskó, a rendező és a két stúdióvezető triója foglalkozik behatóan a magyar parasztság majd' három évtizedes krónikájának útjával, s negyedik hozzászólóként ott van még az operatőr, Sára Sándor is. Ma már csak a sugallat hat ránk, ami a vásznonról vagy a képernyőről lejön, ha nézzük ezt az 1965-ben befejezett filmet, de akkor... Csak annyit idézek a vele kapcsolatos különvéleményekből, hogy Sára szerint Kósa jó ideig egy bicskával járkált, ha netán összefutna Nemeskürtyvel...

A „legtöbbször betiltott filmrendező” rangját most már mindörökre birtokló Ember Judit dokumentumfilmje, *A határozat* ugyanúgy korhú valóságrajz, ugyanúgy a magyar vidék a fő konfliktus terepe benne, ahogy például a nem kevésbé botránys, egy kis nyírségi falu nyomorúsága körüli ún. penészleki vita utóéletét rögzítő, a Gulyás-testvérek által forgatott filmes szociográfiákban is (*Valóság sippal-dobbal avagy tűzön vízen át* – 1968; *Vannak változások* – 1976-78).

Túléltek a kort, nézzük ezeket a filmeket, és csak emlékezünk az elszalasztott lehetőségeinkre. Kósa kése végül a tokjában maradt, csak nekünk nyílik ki néha a bicska a zsebünkben Székfű forrásértékű beszélgetéseit olvasva.

MMA KIADÓ, 2020.

